

# 'Gated communities' in Vlaanderen

AUTEUR NICK SCHUERMANS

De doorgewinterde AGORA-lezer is al een tijdje getuige van de wereldwijde doorbraak van 'hekwerkwijken'. Het laatste nummer van 2005 bevatte bijvoorbeeld een minithema over dit onderwerp. Dat hekken ook bij ons aan een opmars bezig zijn, illustreerde Elfanie toe Laer twee nummers terug met haar artikel over de omheinde sprookjeskastelen van Haverleij. Hoewel er in Nederland al best veel over 'gated communities' is geschreven, bleef het in Vlaanderen tot voor kort angstvallig stil.

Aan deze stilte heeft Bart Claessens een einde gemaakt. In zijn licentiaatsverhandeling documenteert hij de opkomst van afgesloten woonprojecten in en rond Antwerpen. Hierbij gaat de man weinig of niets uit de weg. In zijn uitgebreide literatuurstudie weet hij de teksten van de postmoderne Los Angeles school samen te brengen met kritische stukken over het neoliberalisme. Zijn belezenheid in het Engels, Frans, Duits en Nederlands koppelt hij aan tijdrovend veldwerk. Op basis van interviews met gemeentebesturen en projectontwikkelaars komt Claessens tot een inventaris van eenentwintig 'gated communities' in het Antwerpse. In negen daarvan heeft hij enquêtes afgenomen.

Het relaas van deze krachttoer is samengevat in een driedelige kanjer van maar liefst driehonderd pagina's. In het eerste deel probeert Claessens door het bos van definities, concepten en typologieën de bomen te zien. Vol vuur slaagt hij erin om tientallen case studies uit de hele wereld in een nieuwe universele definitie te gieten. Concreet omt het erop neer dat we 'gated communities' volgens hem niet alleen herkennen aan muren, camera's en prikkeldraad (fortificatie), maar ook aan bewonersverenigingen ('socio-legal body') en een aanbod van collectieve goederen ('selfsupporting') op privégrond (postpubliek domein).

In het tweede deel stelt hij een analytisch model op om die vier componenten in een Vlaamse context te situeren. Hierdoor trapt Claessens niet in de val de Amerikaanse en Zuid-Afrikaanse situatie klakkeloos transponeren naar Vlaanderen. Na een analyse van recente herschalingsprocessen muleert hij drie filters die de universele

'gated community' een eigen padafhankelijke invulling geven in het Antwerpse.

In het derde deel vult Claessens deze filters concreet in. Het enthousiasme waarmee dit gebeurt, getuigt van een brede interesse en een gezonde wetenschappelijke nieuwsgierigheid. Met schijnbaar gemak wisselt Claessens bespiegelingen over de ingebakken antistedelijke mentaliteit en de opkomst van extreem-rechts af met ontledingen van de condominium wetgeving en de financiering van de gemeentekas. Zo komt hij tot de conclusie dat de trage opgang van 'gated communities' in Vlaanderen niet hoeft te verbazen. De Vlaamse planningscultuur roept de groei van afgesloten woonprojecten namelijk een halt toe. Openbare voorzieningen zijn bovendien van hoge kwaliteit, en iedereen draagt daaraan bij door hoge belastingen.

Door enkel te focussen op de sleutelrol van

**De internationale voorbeelden worden gelukkig niet klakkeloos getransponeerd.**

beleidsmakers en planologen onderbelicht Claessens volgens mij echter wel het belang van de ruimte. Hoewel hij zelf aangeeft hoe het concept van de geologische metafoor duidt op de afzetting van historisch-ruimtelijke lagen en de doorwerking hiervan in nieuwe ontwikkelingen, besteedt hij niet genoeg aandacht aan de wisselwerking tussen de bestaande ruimtelijke structuur en de nieuwe laag met afgesloten woonprojecten. Door hun natuurlijke groei zijn onze historische stadskernen namelijk veel aantrekkelijker dan de modernistische 'central business districts' van Los Angeles en Johannesburg. Nieuwe suburbane verkavelingen komen bij ons bovendien niet tot stand op gigantische braakliggende

percelen, maar binnen een netwerk van historisch gegroeide versnipperde dorpskernen. Voor afgesloten woonprojecten van duizenden hectares is daardoor simpelweg geen plaats.

Dat Claessens de Antwerpse dramaturgische stad dood noemt, lijkt me dan ook wat voorbarig. Van de socio-ruimtelijke configuratie die hij de opdelende stad noemt, is de 'gated community' naar zijn mening het meest markante onderdeel. De opdelende stad bestaat uit een reeks onderling verbonden monoculturele wrijvingsloze enclaves van kantoorparken, winkelcentra en plaza's. Terwijl hij er elders in zijn eindverhandeling bijzonder goed in slaagt om een onderscheid te maken tussen de Zuid-Afrikaanse en Amerikaanse context en de Vlaamse, neigt hij hier iets te vaak naar reproductie van internationale literatuur zonder een sluitende bewijsvoering. Het grootste deel van zijn eigen enquêtes zal hij namelijk pas verwerken in een scriptie voor een aanvullende master in ruimtelijke planning. Als hij het hierbij opnieuw klaarspeelt om innovatief veldwerk en kritische lectuur te vertalen in een mix van leesbare teksten en verhelderende figuren, is ook dat werk ongetwijfeld het lezen waard. Een aanrader!

**Claessens, B. (2006) Een stadsgeografische analyse van 'gated communities'. Effectuering van een analytisch model in de Vlaamse context, regio Antwerpen. Universiteit Gent, Faculteit Wetenschappen, Geografie.**

Meer over het onderwerp 'gated communities' in AGORA is te vinden op <[www.agoraweb.nl](http://www.agoraweb.nl)>.